Σχέση Μικρού και Μεγάλου Αγιασμού κατά τους Κολλυβάδες και δη κατά τον Άγιο Αθανάσιο τον Πάριο

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 5 Ιανουαρίου, 2016

Με τη ευκαιρία της μεγάλης δεσποτικής εορτής των Θεοφανείων και της κατ' αυτήν τελέσεως του Μεγάλου Αγιασμού, επιθυμούμε ν' αναφερθούμε στη σχέση αυτή του Μεγάλου, ως λέγεται, Αγιασμού, προς τον αποκαλούμενο Μικρό Αγιασμό, ο οποίος τελείται σε κάθε άλλη περίπτωση π.χ. Πρωτομηνιά, εγκαινισμούς οίκων, καταστημάτων κ. ά., με σκοπό να συμβάλλουμε στη αποφυγή των πολλών παρανοήσεων, αλλά και στην εξάλειψη των λανθασμένων απόψεων και εθιμικών διατάξεων σχετικά με τη σύγκριση των δύο Αγιασμών και την χρήση τους.
Οδηγό σ' αυτήν την προσπάθεια θα έχομε έναν από τους κυριώτερους εκπροσώπους της Φιλοκαλικής αναγέννησης του 18ου αιώνος, του κινήματος δηλ. των Κολλυβάδων, των Άγιο Αθανάσιο τον Πάριο, ο οποίος είχε ασχοληθεί με το θέμα εκτενώς.

Στην «Έκθεσή» του ο Άγιος Αθανάσιος, τονίζει ότι ο **Μεγάλος Αγιασμός** έχει **α)** Δύναμη λουτρού παλιγγενεσίας και **β)** τελείται μία φορά το χρόνο, κατά την εορτή των Θεοφανείων, ως συμβολική ανάμνηση της δωρεάς της Θείας αναγεννήσεως από τον Χριστό. (Εδώ πρέπει να σημειώσουμε, ότι και την παραμονή των Θεοφανείων επεκράτησε από πολύ νωρίς να τελείται ο Μεγάλος Αγιασμός για πρακτικούς κυρίως λόγους, αλλά και αυτή η τέλεση εντάσσεται στην εορτή των Θεοφανείων και κατά συνέπεια δεν θεωρείται ως δεύτερη και ανεξάρτητη).

Από την άλλη πλευρά ο λεγόμενος **Μικρός Αγιασμός**: **α)** τελείται στις νουμηνίες (αρχή του μήνα), αλλά και κάθε φορά που κρίνεται απαραίτητο, χωρίς ιδιαίτερα αυστηρές ρυθμίσεις, **β)** παρέχει πλούτο ιαματικής δύναμης για κάθε ασθένεια, σωματική ή ψυχική και **γ)** φαίνεται ότι αρχίζει να εξαπλώνεται, ως αγιασματική ακολουθία, από το θαύμα το οποίον συνέβη στο Ναό της Θεοτόκου Ζωοδόχου Πηγής, όπως ο Άγιος Αθανάσιος αναφέρει.

Επομένως, όπως γίνεται αντιληπτό, η διάκριση η οποία παρατηρείται, έχει καθαρά συμβολικό χαρακτήρα και δεν υπονοεί, αλλ' ούτε σε καμιά περίπτωση συνιστά ουσιαστική διάκριση ή διαφοροποίησή τους. Αν επιχειρήσουμε μάλιστα μια ερευνητική μελέτη στις ακολουθίες του Μικρού και του Μεγάλου Αγιασμού, θα διαπιστώσουμε, ότι όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, επιβεβαιώνονται πλήρως. Κατ' αρχάς πρέπει να σημειώσουμε, ότι υπάρχει εμφανής ομοιότητα στις δύο Ακολουθίες

αφού και στις δύο τελείται Αγιασμός ύδατος.

Στον Μεγάλο Αγιασμό παρατηρούμε, πως τόσο τα **τροπάρια**, που τον συνοδεύουν («Φωνή Κυρίου επί των υδάτων…»), όσο και τα **αναγνώσματα** από τις Προφητείες του Ησαΐου, έχουν έντονο συμβολικό χαρακτήρα της τέλεσής του σε ανάμνηση του Βαπτίσματος του Χριστού και εξ αυτού παρουσιάζουν έντονο τον χαρακτήρα της Δεσποτικής εορτής. Σε αντίθεση ο Μικρός Αγιασμός διαφέρει σ' αυτό το σημείο, αφού η συνοδευτική υμνογραφία, περιέχει τροπάρια αφιερωμένα στη Θεομήτορα.

Στην μεγάλη εκτενή Δέηση και των δύο ακολουθιών δίδεται η πνευματική έννοια του λουτρού της παλιγγενεσίας («*υπέρ του αγιασθήναι το ύδωρ τούτο τη επιφοιτήσει και δυνάμει και ενεργεία του Αγίου Πνεύματος …, του καταφοιτήσαι εν τοις ύδασι τούτοις την καθαρτικήν της υπερουσίου Τριάδος ενέργεια, …, του δωρηθήναι αυτοίς την χάριν της απολυτρώσεως, την ευλογίαν του Ιορδάνου, …., του γενηθήναι το ύδωρ τούτο αγιασμού δώρον, αμαρτημάτων λυτήριον, εις ίασιν ψυχής τε και σώματος και προς πάσαν ωφέλειαν επιτήδειον…*» κ. α.), αλλά από τη ιστορία της λατρείας μας είναι γνωστό ότι ο Αγιασμός των Θεοφανείων επηρέασε μορφολογικά, την ακολουθία του Μικρού Αγιασμού και κατά συνέπειαν θεωρούμε αυτές τις ομοιότητες αυθεντικά στοιχεία της ακολουθίας του Μεγάλου Αγιασμού, τα οποία συμπλήρωσαν, αργότερα την ακολουθία που επιβλήθηκε από την ανάγκη τελέσεως Αγιασμού εκτός της εορτής των Θεοφανείων.

Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγούμαστε και από το **περιεχόμενο των ευχών** του καθαγιασμού του ύδατος, που ακολουθούν.

Στο μεγάλο Αγιασμό έχομε μια νοηματική συνέχεια με την εκτενή Δέηση, που προηγείται, αφού ο Ιερεύς αιτείται επευχόμενος τον καθαγιασμόν του ύδατος, ώστε αυτό να γίνει: «*Αφθαρσίας πηγή, αγιασμού δώρον, αμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων αλεξιτήριον, δαίμοσιν ολέθριον, ταις εναντίαις δυνάμεσιν απρόσητον, αγγελικής ισχύος πεπληρωμένον. Ίνα απάντες οι αρυόμενοι και μεταλαμβάνοντες έχοιεν αυτό προς καθαρισμόν ψυχών και σωμάτων, προς ιατρείαν παθών, προς αγιασμόν οίκων, προς πάσαν ωφέλειαν επιτήδειον*». Και μετά τη δεύτερη επίκληση το αγιασμένο ύδωρ, θα παρέχει «*τοις τε απτομένοις, τοις τε χριομένοις, τοις τε μεταλαμβάνουσιν τον αγιασμόν, την ευλογίαν, την κάθαρσιν, την υγείαν*».

Στις καθαγιαστικές ευχές του Μικρού Αγιασμού, η Θεία Χάρη δια της μεταλήψεως και του ραντισμού του αγιασμένου ύδατος χορηγεί την ευλογία που αποσμήχει τους ρύπους των παθών και θεραπεύει τις ασθένειες της ψυχής και του σώματος και καταπέμπεται σ' αυτό η ευλογία και η χάρη των ιαμάτων, ώστε να καταξιωνόμαστε να δεχόμαστε την απολύτρωση των ψυχικών και σωματικών πόνων.

Κατά συνέπειαν, αντιλαμβανόμαστε ότι ενώ στο Μικρό Αγιασμό δίδεται έμφαση

στην ίαση των ψυχικών και σωματικών ασθενειών, στον Μεγάλο Αγιασμό, καίτοι υπάρχει και αυτό το αίτημα με παρόμοια άλλα, κυριαρχεί πλήρως η ευλογία της φύσεως των υδάτων με το βάπτισμα του Κυρίου, με όλο το βάρος και τις συνέπειες που έχει αυτή η αναμνηστική λειτουργική παρουσία ενός τέτοιου πραγματικού και σωτηριώδους γεγονότος για τη ζωή του όλου σώματος της Εκκλησίας, αλλά και του κάθε πιστού χωριστά. Αποτελεί την αναδημιουργία της ύλης και δι' αυτής του κόσμου εν Χριστώ. Γι' αυτό και επαξίως ονομάζεται λουτρόν παλιγγενεσίας. Γιατί **το αγιασμένο ύδωρ των Θεοφανίων δεν είναι τίποτε άλλο, παρά το αγιασμένο νερό του βαπτίσματος, στο οποίο βαπτίζεται ο Τίμιος Σταυρός σε αναπαράσταση του βαπτίσματος του Χριστού** και το οποίο αντλούσαν οι πιστοί πριν το βάπτισμα των κατηχουμένων, ως ευλογία, λόγος για τον οποίον θεσπίστηκε η τέλεση του Μεγάλου Αγιασμού. Μάλιστα ο Μεγάλος Αγιασμός διατήρησε την τέλεσή του μέσα στη Θεία λειτουργία, όπως τελούνταν τόσο το Βάπτισμα, όσο και τα άλλα μυστήρια στους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες, ενώ ο Μικρός Αγιασμός τελείται καθ' οιανδήποτε στιγμή και περίσταση, χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς.

Η σύντομη αυτή αναδρομή στο περιεχόμενο των δύο Ακολουθιών, κάνει εμφανή μια τιμητική και καθαρά και μόνον συμβολικήν υπεροχή του Μεγάλου Αγιασμού έναντι του Μικρού, αφού υπερέχει η συμβολική ανάμνηση του αγιασμού της υλικής κτίσεως από τον Κύριο και θεωρείται ως αφετηρία αγιασμού των πάντων σε τέτοιο βαθμό, ώστε να δικαιολογείται ο παραδοσιακός χαρακτηρισμός του μεν ως Μεγάλου του δε ως Μικρού Αγιασμού. Εξ άλλου, όπως παρατηρήσαμε, η ακολουθία του Μικρού Αγιασμού είναι φανερά επηρεασμένη από την ακολουθία του Μεγάλου και ως μεταγενέστερη αυτής, χωρίς να υπονοείται σε καμία περίπτωση διαφοροποίηση της αγιαστικής χάριτος των δύο Αγιασμών ή της μετοχής τους από τους πιστούς.

Αρχιμανδρίτης
ΣΩΤΗΡΙΟΣ Ν. ΚΟΣΜΟΠΟΥΛΟΣ, ιεροκήρυξ

————————————————————–

Βλ. Ι Μ. Φουντούλη,, Απαντήσεις εις λειτουργικάς απορίας Δ΄, Αθήναι 1994, σ.200

Του ιδίου Κείμενα Λειτουργικής, τ. Β΄Θέματα Ευχολογίου, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 92, 105-106.

Του ιδίου, Απαντήσεις εις λειτουργικάς απορίας Δ΄, Αθήναι 1994, σ. 203

(Πηγή: apfilipposgrammatikous.blogspot.gr)